

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΑΣ (ΕΚΠΑ)
ΚΑΤΑΤΑΚΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΑΚ. ΕΤΟΥΣ 2017-2018
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Θέμα: Η Κοινοβουλευτική Δημοκρατία και η Στρατιωτική Δικτατορία. Αναφέρατε ελληνικά παραδείγματα.

Τα κράτη που έχουν **αντιπροσωπευτικό σύστημα** υιοθετούν τον χωρισμό των εξουσιών κατά ποικίλους τρόπους. Η συστηματική σχέση μεταξύ αφ' ενός των ανώτερων οργάνων της εκτελεστικής εξουσίας και αφ' ετέρου της νομοθετικής εξουσίας αποτελεί το **κυβερνητικό σύστημα**. Στην ιστορική πραγματικότητα των κρατών, η επιστήμη συνάγει τρεις τύπους κυβερνητικών συστημάτων: Το **κοινοβουλευτικό σύστημα**, το **προεδρικό σύστημα** και το **σύστημα κυβερνώσης βουλής**. Κριτήριο είναι ο βαθμός του χωρισμού των εξουσιών. Το κοινοβουλευτικό σύστημα υιοθετεί ήπιο χωρισμό των εξουσιών, το προεδρικό σύστημα αυστηρό και το σύστημα κυβερνώσης βουλής χαλαρότατο χωρισμό, εάν όχι πλήρη σύγχυση μεταξύ των εξουσιών.

Το κοινοβουλευτικό σύστημα διαμορφώνεται κατά τον 18^ο αιώνα και παγιώνεται στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, αποτελεί δηλαδή μία φάση στην εξέλιξη του αγγλικού πολιτεύματος. Αυτό γίνεται πρώτα κοινοβουλευτικό με την κοινοβουλευτική σχέση και εν συνεχεία δημοκρατικό με την καθολική ψήφο. Αρχικά, ο μονάρχης που κατέχει την εκτελεστική εξουσία είναι προσωπικά ανεύθυνος. Αυτός ο εθιμικός κανόνας αντικατροπτρίζει μία πραγματική αλήθεια. Μόνο μία επανάσταση μπορεί να θέσει ζήτημα ευθύνης του

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

μονάρχη. Είναι αξίωμα του αγγλικού δικαίου ότι ο βασιλεύς δεν μπορεί να βλάψει ή να σφάλλει, δηλαδή είναι ανεύθυνος. Συγχρόνως, επικρατεί ο κανόνας ότι η βούληση του μονάρχη δεν δεσμεύει νομικά, αν δεν εκφράζεται με γραπτή πράξη που φέρει την προσυπογραφή του υπουργού. Αυτός είναι ο κανόνας της υπουργικής προσυπογραφής. Με την επανάσταση του 1688 σημειώθηκε νίκη του Κοινοβουλίου, της οποίας η έκταση είχε ως αποτέλεσμα ότι ο βασιλεύς δεν μπορεί να κυβερνήσει εάν δεν τον στηρίζει η κοινοβουλευτική πλειοψηφία, που ψηφίζει κάθε έτος τους φόρους και τη συντήρηση του στρατού. Η καλύτερη δεν μέθοδος για να εξασφαλίσει ο βασιλεύς τη συνεργασία του Κοινοβουλίου είναι να επιλέγει τους υπουργούς από το κόμμα που πλειοψηφεί στο Κοινοβούλιο. Τον 18^ο αιώνα οι βασιλείς παύουν να παρίστανται στις συνεδριάσεις του συμβουλίου των υπουργών (cabinet). Ένας υπουργός έχει προνομιακές σχέσεις με το στέμμα και χρησιμεύει ως ενδιάμεσος. Ανεπίσημα, τον επονομάζουν πρωθυπουργό. Το λειτούργημά του εμφανίζεται με τον Walpole. Μέχρι τότε οι υπουργοί εξαρτώνται, κατ' αρχήν, μόνον από τον βασιλέα. Υπάρχει, όμως η διαδικασία της ποινικής τους ευθύνης (impeachment), κατά την οποία η Βουλή των Κοινοτήτων μπορεί να τους απαγγέλλει κατηγορία ενώπιον της Βουλής των Λόρδων. Οι υπουργοί ευθύνονται για τις παράνομες πράξεις τους, αλλά και για τις πράξεις τους που θεωρούνται επιζήμιες για τη χώρα κατά την ελεύθερη εκτίμηση των βουλών. Η Βουλή των Λόρδων αποφασίζει ελεύθερα και για την ποινή, που μπορεί να είναι ακόμη και θανατική. Όταν λοιπόν ο Walpole αντιλαμβάνεται ότι η Βουλή των Κοινοτήτων πρόκειται να ξεκινήσει ποινική διαδικασία εναντίον του, σπεύδει να παραιτηθεί. Έτσι, χάνει μεν την εξουσία αλλά δεν διακινδυνεύει τη ζωή του. Με αυτό το προηγούμενο, οι υπουργοί αποκτούν πολιτική ευθύνη. Αυτή είναι ακόμη ατομική και οι άλλοι υπουργοί δεν παραιτούνται μαζί.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Η υπουργική αλληλεγγύη, όμως, είναι προδιαγεγραμμένη. Αφού ο βασιλέας επιλέγει τους υπουργούς συνήθως με πρόταση του πρωθυπουργού, είναι φυσικό όλοι τους να ενστερνίζονται την γενική κυβερνητική πολιτική. Και η Βουλή των Κοινοτήτων και η κοινή γνώμη τους θεωρούν αλληλεγγύως υπευθύνους γι' αυτήν. Όταν ο πρωθυπουργός Λόρδος Νορθ παραιτείται, επειδή η αποτυχία της πολιτικής του για την Αμερική προκαλεί την εχθρότητα της Βουλής των Κοινοτήτων, παραιτούνται μαζί του όλοι οι υπουργοί. Η πολιτική ευθύνη γίνεται πλέον συλλογική. Παράλληλα, η διαδικασία της ποινικής ευθύνης των υπουργών περιπίπτει σε αχρησία, διότι για τη Βουλή σημασία έχει πρωτίστως η απομάκρυνση των ανεπιθύμητων υπουργών από την εξουσία. Επειδή λοιπόν, η Βουλή δεν μπορεί να ζητήσει ευθύνες από τον ανεύθυνο βασιλέα, τις ζητεί από τους υπευθύνους υπουργούς. Αυτοί εξ' άλλου, προσυπογράφουν μόνο τις βασιλικές εκείνες πράξεις που δεν προκαλούν την αντίδραση της Βουλής και έτσι, η Βουλή διοχετεύει την πολιτική της στην εκτελεστική εξουσία. Η εξέλιξη του Κοινοβουλευτισμού ολοκληρώνεται, όταν ο πρωθυπουργός Πιπτ βρίσκεται σε μειοψηφία στη Βουλή των Κοινοτήτων. Αντί να παραιτηθεί, εισηγείται στον βασιλέα τη διάλυσή της. Στις εκλογές που ακολουθούν νικά. Έτσι, η διάλυση της Βουλής γίνεται όπλο της εκτελεστικής εξουσίας. Με τη διάλυση οι εκλογές λύνουν τη διαφορά που φέρνει αντιμέτωπες Βουλή και Κυβέρνηση.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Το αγγλικό κοινοβουλευτικό σύστημα είναι προϊόν συνθηκών του πολιτεύματος που παγιώνονται σταδιακά. Το μιμούνται οι χώρες της Ηπειρωτικής Ευρώπης, οι οποίες εγκαταλείπουν την απόλυτη μοναρχία. Η νέα μορφή κοινοβουλευτισμού είναι λογική εξέλιξη της προηγούμενης. Στην κοινοβουλευτική δημοκρατία, όλη η εξουσία πηγάζει από το λαό, που την ασκεί με τους αντιπροσώπους του. Ο αρχηγός του κράτους είναι υπεράνω κομμάτων, αλλά και της εκάστοτε κυβερνητικής πολιτικής. Γίνεται έτσι, ρυθμιστής του πολιτεύματος ανάμεσα στο Κοινοβούλιο και την Κυβέρνηση. Ειδικότερα, στο κλασικό κοινοβουλευτικό σύστημα και η εκτελεστική και η νομοθετική εξουσία είναι δικάφαλες. Στην κορυφή της εκτελεστικής εξουσίας βρίσκονται ο αρχηγός του κράτους και η Κυβέρνηση, ενώ το κοινοβούλιο το αποτελούν δύο Βουλές. Σε κάθε εξουσία όμως, ο ένας παράγων περιέρχεται σε δεύτερη μοίρα. Έτσι, **Κοινοβουλευτικό Σύστημα υπάρχει όταν υφίσταται τριγωνική κοινοβουλευτική σχέση ανάμεσα σε τρία ανώτερα όργανα του Κράτους, τον Αρχηγό του Κράτους, τη Βουλή και την Κυβέρνηση.** Η κοινοβουλευτική σχέση έχει ως ουσιαστικό περιεχόμενο την αμοιβαία εξάρτηση της Βουλής και της Κυβέρνησης. Τη βάση του Κοινοβουλευτικού Συστήματος αποτελεί η υπουργική ευθύνη. Προϋποτίθενται, όμως, και δύο άλλα στοιχεία, οι αρμοδιότητες του Αρχηγού του Κράτους αφ' ενός να διορίζει και να παύει τους υπουργούς και αφ' ετέρου να διαλύει τη Βουλή. Παράλληλα, όλες οι πράξεις του αρχηγού του κράτους χρειάζονται υπουργική προσυπογραφή. Η Κυβέρνηση και οι υπουργοί εξαρτώνται από την εμπιστοσύνη της Βουλής, αλλά ο αρχηγός του κράτους μπορεί με πρόταση συνήθως του πρωθυπουργού να διαλύσει τη Βουλή. Με τον τρόπο αυτό, η τριγωνική κοινοβουλευτική σχέση καθιερώνει τα νομικά μέσα αλληλεπηρεασμού των τριών αυτών οργάνων της Βουλής, της άμεσα εκλεγμένης Βουλής, της Κυβέρνησης και του Αρχηγού του Κράτους.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Περαιτέρω, στην Κοινοβουλευτική Δημοκρατία, η ουσία του Κοινοβουλευτικού Συστήματος είναι η **αλληλέγγυα ευθύνη των υπουργών**, δηλαδή της Κυβέρνησης συλλογικώς, ενώπιον της Βουλής που εκλέγεται με άμεση και καθολική ψηφοφορία από το Λαό. Κάθε νέα Κυβέρνηση πρέπει να παίρνει ψήφο εμπιστοσύνης από τη Βουλή. Όταν η Βουλή αποδοκιμάζει την Κυβέρνηση, αυτή πρέπει να αποχωρεί από την εξουσία, εκτός εάν προκαλέσει τη διάλυση της Βουλής από τον Αρχηγό του Κράτους. Με τη διάλυση της Βουλής, η Κυβέρνηση αντιστέκεται στη Βουλή, από την οποία και εξαρτάται, ώστε εν τέλει, η λαϊκή ετυμηγορία είναι αυτή που επιβάλλει την ισορροπία.

Στην Ελλάδα η εμφάνιση του Κοινοβουλευτισμού συνδέεται με την **πρώτη περίοδο της Βασιλευομένης Δημοκρατίας (1864-1909)**. Ειδικότερα, το Σύνταγμα του 1864 διατυπώνει τη λαϊκή κυριαρχία ως θεμελιώδη κανόνα του πολιτεύματος. Το πολίτευμα είναι μεν βασιλευομένη δημοκρατία, όπου ο ανώτατος άρχοντας είναι κληρονομικός αλλά δεν είναι το ανώτατο ή κυρίαρχο όργανο («*Άπασαι οι εξουσίαι πηγάζουν εκ του Έθνους, ενεργούνται δε καθ' ον τρόπον ορίζει το Σύνταγμα*»). Συνέπειες της λαϊκής κυριαρχίας είναι, μεταξύ άλλων, η θέσπιση της καθολικής ψηφοφορίας και η μονήρης βουλή. Ωστόσο, ο βασιλιάς Γεώργιος, ακολουθώντας το παράδειγμα του βασιλέα Όθωνα, θεωρεί ότι ο σχηματισμός των Κυβερνήσεων είναι αποκλειστικά προσωπικό του ζήτημα. Από την ορκομωσία του έως το 1875 οι επεμβάσεις του προκαλούν 17 ή 18 αλλαγές Κυβερνήσεως σε σύνολο 22. Συγχρόνως, η εκλογική διαδικασία γίνεται γενικώς αποδεκτή ως καθοριστικός κανόνας της καθημερινότητας, αλλά το πολίτευμα αδυνατεί να ανταπεξέλθει στα προβλήματα που προκύπτουν στη ζωή του τόπου.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Υπό τις συνθήκες αυτές, ο Χαρίλαος Τρικούπης δημοσιεύει το περίφημο άρθρο του «*Τις πταίει;*» στο οποίο διακηρύσσει την επιτακτική ανάγκη το πολίτευμα να λειτουργήσει κοινοβουλευτικά, για να λειτουργήσει ομαλά. Ακολουθεί η ποινική δίωξη του Χαριλάου Τρικούπη και εν συνεχεία, ο διορισμός του από τον βασιλιά Γεώργιο στην θέση του πρωθυπουργού, όπου και διοργανώνει υποδειγματικές εκλογές. Μετά τις εκλογές, στον λόγο του θρόνου, που εκφωνεί μεν ο βασιλιάς αλλά συντάσσει ο πρωθυπουργός, ο Γεώργιος διακηρύσσει την **αρχή της δεδηλωμένης εμπιστοσύνης της Βουλής**. Σύμφωνα με την αρχή αυτή ο Αρχηγός του Κράτους διορίζει πρωθυπουργό τον εκλεκτό της κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Με την αρχή της δεδηλωμένης εμπιστοσύνης αρχίζει να εφαρμόζεται το κοινοβουλευτικό σύστημα στην Ελλάδα, βάση του οποίου είναι η υπουργική ευθύνη ενώπιον της Βουλής. Η αρχή της δεδηλωμένης εμπιστοσύνης της Βουλής είναι έκφανση του Κοινοβουλευτικού Συστήματος, ωστόσο, το Σύνταγμα του 1864 δεν προβλέπει την αρχή της δεδηλωμένης ρητά, δεν προβλέπει δηλαδή ότι η Κυβέρνηση πρέπει να απολαμβάνει την εμπιστοσύνη της Βουλής. Η αρχή της δεδηλωμένης εμπιστοσύνης και το Κοινοβουλευτικό Σύστημα στην Ελλάδα αποτέλεσαν αρχικά **συνθήκη του πολιτεύματος** και όχι έθιμα, μονολότι είναι μέσα στη λογική της βασιλευομένης δημοκρατίας.

Κατά συνέπεια, με βάση την αρχή αυτή, η εμπιστοσύνη της Βουλής απαιτείται προκαταβολικά για τον διορισμό της Κυβέρνησης, η οποία δεν ορίζεται πλέον αυθαιρέτως από το στέμμα. Κατ' επέκταση, αρκεί για την παραμονή της στην εξουσία, αφού κανένας άλλος δεν έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής για να μπορεί να σχηματίσει Κυβέρνηση. Παρά ταύτα, κατά την συγκεκριμένη αυτή ιστορική περίοδο, η αρχή της δεδηλωμένης εμπιστοσύνης της Βουλής δεν εφαρμόστηκε σε όλη της την έκταση, με αποτέλεσμα αρκετές φορές, έκτοτε, το στέμμα να διορίζει Κυβερνήσεις μειοψηφίας.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Μεταγενέστερα, στη ελληνική συνταγματική ιστορία, το Κοινοβουλευτικό Σύστημα προβλέφθηκε για πρώτη φορά ρητά στο Σύνταγμα του 1927, όπου ορίστηκε ότι η Κυβέρνηση πρέπει να απολαμβάνει την εμπιστοσύνη της Βουλής, παύοντας έτσι να αποτελεί συνθήκη του πολιτεύματος. Το Σύνταγμα του 1975 κατοχυρώνει την αρχή της λαϊκής κυριαρχίας και ορίζει τη μορφή του πολιτεύματος σε Προεδρευόμενη Κοινοβουλευτική Δημοκρατία (άρθρο 1), διασφαλίζοντας συγχρόνως την καθολικότητα της ψήφου (άρθρο 51 παρ. 3). Στο πλαίσιο αυτό, τόσο η ανάδειξη της Κυβέρνησης όσο και η διατήρησή της στην εκτελεστική εξουσία εξαρτώνται από την δεδηλωμένη εμπιστοσύνη της Βουλής. Ειδικότερα, το Κοινοβουλευτικό Σύστημα προβλέπεται ρητά στο άρθρο 84, σύμφωνα με το οποίο *«Η Κυβέρνηση οφείλει να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής. Μέσα σε 15 ημέρες από την ορκομοσία του Πρωθυπουργού, η Κυβέρνηση υπόσχεται να ζητήσει ψήφο εμπιστοσύνης της Βουλής και μπορεί να τη ζητεί και οποτεδήποτε άλλοτε»*. Ενώ παράλληλα, στην δεύτερη παράγραφο προβλέπεται *«η Βουλή μπορεί με απόφασή της να αποσύρει την εμπιστοσύνη της από την Κυβέρνηση ή από μέλος της. Πρόταση δυσπιστίας μπορεί να υποβληθεί μόνο μετά την πάροδο εξαμήνου αφότου η Βουλή απέρριψε πρόταση δυσπιστίας. Η πρόταση δυσπιστίας πρέπει να είναι υπογεγραμμένη από το 1/6 τουλάχιστον των βουλευτών και να περιλαμβάνει σαφώς τα θέματα για τα οποία θα διεξαχθεί η συζήτηση»*. Τέλος, σύμφωνα με την παράγραφο 6 του άρθρου 84 του Συντάγματος *«πρόταση εμπιστοσύνης δεν μπορεί να γίνει δεκτή, αν δεν εγκριθεί από την απόλυτη πλειοψηφία των παρόντων βουλευτών, η οποία όμως δεν επιτρέπεται να είναι κατώτερη από τα 2/5 του όλου αριθμού των βουλευτών»*.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Στο σημείο αυτό παρατηρούμε ότι, ενώ για να υπερψηφιστεί μία πρόταση εμπιστοσύνης απαιτείται πλειοψηφία τουλάχιστον 120 Βουλευτών, κατά την ίδια παράγραφο, για την υπερψήφιση μίας πρότασης δυσπιστίας απαιτείται πλειοψηφία τουλάχιστον 151 Βουλευτών (*στοιχείο εξορθολογισμού του Κοινοβουλευτισμού*). Περαιτέρω, η συλλογική αλληλέγγυα πολιτική ευθύνη των υπουργών ορίζεται στο άρθρο 85 του Συντάγματος, ενώ η αρχή της δεδηλωμένης εμπιστοσύνης της Βουλής προσδιορίζεται και κατοχυρώνεται ρητά στο άρθρο 37 του Συντάγματος. Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας διορίζει τον Πρωθυπουργό και, με πρότασή του, διορίζει και παύει τα μέλη της Κυβέρνησης, ενώ Πρωθυπουργός διορίζεται ο αρχηγός του κόμματος που απολαμβάνει την δεδηλωμένη εμπιστοσύνη της Βουλής, μέσα από μία λεπτομερή διαδικασία ανάθεσης διερευνητικών εντολών.

Επομένως, στο σύγχρονο σύστημα της Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, όπως αυτό έχει ιστορικά διαμορφωθεί στις χώρες της Ευρώπης και μεταξύ αυτών και στην Ελλάδα, οι σχέσεις μεταξύ των ανωτέρων οργάνων του Κράτους, δηλαδή του Αρχηγού του Κράτους, της Βουλής και της Κυβέρνησης, βασίζονται στην τριγωνική Κοινοβουλευτική Σχέση, στο πλαίσιο της οποίας ο Αρχηγός του Κράτους, ως ρυθμιστής του πολιτεύματος, υπεράνω κομμάτων, διορίζει την Κυβέρνηση εκείνη που απολαμβάνει την δεδηλωμένη εμπιστοσύνη της Βουλής και δεν δύναται να εκδίδει πράξεις χωρίς την προσυπογραφή του εκάστοτε υπεύθυνου υπουργού, ενώ ταυτόχρονα, η Κυβέρνηση έχει τη δυνατότητα να εισηγηθεί την διάλυση της Βουλής από τον Αρχηγό του Κράτους. Στην περίπτωση αυτή δε, ο λαός, ως κυρίαρχο όργανο στο σύγχρονο πολίτευμα της Προεδρευομένης Κοινοβουλευτικής Δημοκρατίας, καλείται να αποκαταστήσει και να διασφαλίσει, με την καθολική και δημοκρατική του ψήφο, την ισορροπία μεταξύ των ανωτέρω οργάνων του Κράτους.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Από την άλλη πλευρά, στην **στρατιωτική δικτατορία**, την εξουσία καταλαμβάνει ο στρατός, με την φυσική δύναμη των όπλων και της στρατιωτικής επιβολής. Μέσα στον στρατό ξεχωρίζει συνήθως ένα πρόσωπο που συγκεντρώνει στα χέρια του όλη την εξουσία, αν και δεν αποκλείονται ολιγαρχικά στοιχεία στο πολίτευμα. Η στρατιωτική δικτατορία διαφέρει από την προσωρινή δικτατορία, διότι δεν την προβλέπουν κανόνες δικαίου και έχει χαρακτήρα μόνιμο, από την τυραννίδα, διότι το αυθαίρετο στοιχείο εμφανίζεται ως συνέπεια προσπάθειας εκσυγχρονισμού, και από την λαϊκή μονοκρατία, διότι η ιδεολογική οργάνωση των μαζών είναι περιορισμένη. Η στρατιωτική δικτατορία είναι συνήθως υποκατάστατο της παραδοσιακής απόλυτης μοναρχίας, όταν αυτή θεωρείται πλέον παρωχημένη.

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι στο καθεστώς της στρατιωτικής δικτατορίας ο λαός δεν αποτελεί το κυρίαρχο – ανώτατο όργανο του Κράτους. Ο δικτάτορας, με την φυσική επιβολή των όπλων και του στρατεύματος, ασκεί αυθαίρετα εξουσία, σε όλα τα επίπεδα, είτε ο ίδιος μόνος του, είτε συνεπικουρούμενος από πρόσωπα της αυθαίρετης και απολύτου επιλογής του. Κατά συνέπεια, η αρχή της δεδηλωμένης εμπιστοσύνης και ο Κοινοβουλευτισμός δεν υφίστανται, ούτε λειτουργούν.

Ενδεικτικά, θα μπορούσαμε να αναφέρουμε την περίπτωση της δικτατορίας της επανάστασης του 1922. Μετά την ήττα του ελληνικού στρατού και τη Μικρασιατική Καταστροφή, αξιωματικοί των στρατιωτικών τμημάτων που έχουν καταφύγει στη Χίο και τη Λέσβο, οργανώνουν κίνημα και καταλαμβάνουν την εξουσία (11/24 Σεπτεμβρίου 1922). Ο δε στόλος προσχωρεί. Οι Επαναστάτες αξιώνουν την παραίτηση του βασιλέως, υπέρ του διαδόχου, την άμεση διάλυση της Εθνοσυνέλευσης και τον σχηματισμό Κυβέρνησης που απολαμβάνει την εμπιστοσύνη της Αντάντ. Βουλή δεν υπάρχει και κυρίαρχο όργανο είναι η πολυμελής Επαναστατική Επιτροπή που αποτελείται αποκλειστικώς από αξιωματικούς. Η Επαναστατική Επιτροπή (Επανάσταση) ασκεί συντακτική αρμοδιότητα και τροποποιεί διατάξεις του Συντάγματος του 1911.

Στρατιωτική δικτατορία επιβάλλει και το κίνημα του Στρατηγού Παγκάλου την 25^η Ιουνίου 1925. Αυθημερόν ο Στρατηγός Πάγκαλος διορίζεται Πρωθυπουργός και εξαναγκάζει την Δ' Συντακτική Συνέλευση να της εκφράσει την εμπιστοσύνη της ενώ, αμέσως μετά, διαλύει την Συνέλευση και δεν προκηρύσσει νέες εκλογές. Άλλη ιδιαίζουσα περίπτωση Στρατιωτικής Δικτατορίας είναι το πολίτευμα της 4^{ης} Αυγούστου 1936, όταν με δύο βασιλικά διατάγματα αφ' ενός μεν αναστέλλονται οι διατάξεις του Συντάγματος 1911 που προστατεύουν ορισμένες ατομικές ελευθερίες αφ' ετέρου διαλύεται η Γ' Αναθεωρητική Βουλή χωρίς να προκηρύσσονται εκλογές. Η ιδιαίζουσα φύση του πολιτεύματος αυτού έγκειται στο γεγονός ότι κυρίαρχο όργανο εξακολουθεί να είναι ο βασιλιάς, με τον οποίο ο Ιωάννης Μεταξάς και ο στρατός συνεργάζονται πλήρως.

Τέλος, πρέπει να αναφερθούμε στην στρατιωτική δικτατορία της 21^{ης} Απριλίου 1967, την οποία επέβαλε πραξικοπηματικά ομάδα συνταγματάρχων. Αυθημερόν ο βασιλιάς Κωνσταντίνος Β' διορίζει Κυβέρνηση που αποτελούν οι τρεις πρωτεργάτες του πραξικοπήματος, Γ. Παππαδόπουλος, Στ. Παττακός, Ν. Μακαρέζος και ως πρωθυπουργός διορίζεται ο εισαγγελέας του Αρείου Πάγου Κ. Κόλλιας. Η Κυβέρνηση συμπληρώνεται με μη πολιτικούς συνεργάτες των πραξικοπηματιών, ενώ στις περισσότερες θέσεις γενικών γραμματέων υπουργείων διορίζονται συνωμότες συνταγματάρχες. Την πραγματική εξουσία, σε κάθε περίπτωση, ασκούν οι τρεις πρωτεργάτες του πραξικοπήματος και οι γενικοί γραμματείς. Την 13^η Δεκεμβρίου 1967 εκρήγνυται βασιλικό αντιπραξικόπημα στη Βόρειο Ελλάδα, αλλά αποτυγχάνει.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως δημοσιεύεται πράξη της Επαναστατικής Επιτροπής που ορίζει Αντιβασιλέα τον στρατηγό Γ. Ζωιτάκη, ο οποίος διορίζει αμέσως πρωθυπουργό τον Γ. Παππαδόπουλο, ενώ άλλοι συνταγματάρχες διορίζονται υπουργοί. Αργότερα, το 1973, ο ίδιος ο Γ. Παππαδόπουλος ορίζεται Προσωρινός Πρόεδρος της Δημοκρατίας και διορίζει πρωθυπουργό τον Σπ. Μαρκεζίνη. Μετά την εξέγερση του Πολυτεχνείου (17^η Νοεμβρίου 1973), την 25^η Νοεμβρίου 1973, συντελείται νέο στρατιωτικό πραξικόπημα που ανατρέπει τον Γ. Παππαδόπουλο και τον Σπ. Μαρκεζίνη με αρχηγό τον Ταξίαρχο και Διοικητή της στρατιωτικής αστυνομίας (ΕΣΑ), Δ. Ιωαννίδη, ο οποίος επιβάλλει τη θέλησή του, από τη θέση του αυτή, ενώ Αρχηγός του Κράτους διορίζεται ο στρατηγός Φαίδων Γκιζίκης, ο οποίος χαρακτηριστικά αναφέρει στο διάγγελμά του «Απεδέχθην εντολήν των ενόπλων δυνάμεων του Έθνους». Ο δε Φαίδων Γκιζίκης διορίζει πρωθυπουργό τον Αδ. Ανδρουτσόπουλο, υπουργό των δικτατορικών κυβερνήσεων. Το πολίτευμα που διαμορφώνεται από την 21^η Απριλίου 1967 έως το 1974 είναι πολίτευμα στρατιωτικής δικτατορίας. Ως κυρίαρχο όργανο εμφανίζεται, μόνο μία φορά, η Επαναστατική Επιτροπή. Εντούτοις, την ανώτατη εξουσία την έχει ευρύτερη αφανής επαναστατική ομάδα αξιωματικών («χούντα»). Την 25^η Νοεμβρίου 1973, αλλάζουν τα πρόσωπα και όχι το πολίτευμα. Στο ανώτατο επίπεδο υφίσταται διαρκώς μία de facto κατάσταση.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ

Επομένως, τα καθεστώτα στρατιωτικής δικτατορίας, όπως αυτά έχουν ιστορικά διαμορφωθεί όχι μόνο σε επίπεδο τρίτων κρατών (όπως λ.χ. στη Μέση Ανατολή, στην Αφρική, στην Λατινική Αμερική κα), αλλά και στην Ελλάδα, προσδιορίζονται από την πραγματική εξουσιαστική επιβολή ενός προσώπου ή μίας επιτροπής, που ασκεί κρατική εξουσία, χωρίς να υπόκειται σε οποιονδήποτε κανόνα δικαίου. Λαϊκή αντιπροσωπεία δεν υφίσταται, εκλογές δεν διενεργούνται, καθώς ο Λαός δεν αποτελεί κυρίαρχο όργανο του κράτους. Η εκάστοτε επαναστατική επιτροπή συγκεντρώνει με την βία την κρατική εξουσία. Επιβάλλεται και συγχρόνως, επιβάλλει την θέλησή της, υπό το βάρος και την πραγματική πίεση της φυσικής δύναμης των όπλων του στρατεύματος, η δε εκτελεστική εξουσία ασκείται αυθαίρετα, είτε από την ίδια την επαναστατική επιτροπή, είτε από πρόσωπα που συνομωτούν με αυτήν και διορίζονται αυθαιρέτως, κατά την απόλυτη, ανέλεγκτη και κυρίαρχη κρίση της.

ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΑ ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΑ